

KRIZA I POREZI

Objavljeno u Večernjem listu od 25. srpnja 2009. i dopunjeno nakon donošenja novih propisa o „kriznom porezu“.

piše **Hrvoje Zgombić**

Kriza i porezi

Pregledavam jučerašnji dnevni tisak i najsvježije večernje vijesti na Internetu. Vidim da je uveden poseban porez na dohodak na plaće od 2 do 4%, uvođenje trošarina na mobilnu telefoniju, povećana opća stopa PDV-a, kao i ponovno oporezivanje dividende.

Glavni problem našeg poreznog sustava jest u tome da nikad nije planski osmišljavan. Obavljane su samo rudimentarne analize poreznih prihoda na način da bi se iz elektroničkog sustava Porezne uprave dobio podatak koliko poreznih prihoda donosi jedan postotni poen poreza na dodanu vrijednost ili koliko porezni prihoda donosi jedan postotni poen poreza na dohodak. Na temelju takvih informacija onda bi se radila procjena učinka povećanja tih poreza za jedan ili više poreznih poena. Na žalost, nikada se nije radila analiza kako porezni obveznici reagiraju na promjene poreznih stopa.

Kreiranje hrvatskog poreznog sustava ilustrirat ću to jednom zgodnom istinitom sličicom. Jedan naš bivši ministar financija, a svaki je smatrao da je potrebno provesti neku poreznu reformu, svojedobno je izjavio, prilikom rasprava o novom poreznom sustavu, otprilike ovo: „Eto, legnem ja sinoć i krevet i razmišljam kako bi u stvari bilo dobro uvesti porezne olakšice za roditelje čija djeca su odlikaši“. Taj prijedlog na koncu nije usvojen, ali sjajno oslikava metodu kreiranja poreznih propisa u Hrvatskoj. Te nesustavno nabacane ideje, dijelom su posljedica „razmišljanja u krevetu“, a dijelom posljedica trenutnih interesa različitih lobija.

Ali idemo redom objavljenih vijesti o idućim koracima Vlade na području poreza.

Dodatni porez na dohodak. Što će se dogoditi kad se uvede dodatni (krizni) porez na dohodak od dva

“ Država je daleko neracionalniji potrošač novca od privatnika – da se razumno zaključiti da će taj dodatni porezni prihod neće biti racionalno potrošen. ”

odnosno četiri posto. Doći će do preraspodjele ukupne novčane mase na način da će se jedan njezin dio prelići iz privatne u javnu sferu. Država je, po definiciji, daleko neracionalniji potrošač novca od privatnika – da se razumno zaključiti da će taj dodatni porezni prihod neće biti racionalno potrošen. Svi ekonomisti upozoravaju da bi radi održavanja proizvodnje trebalo stimulirati potrošnju. Ali, kako stimulirati potrošnju, ako će zaposlenim građanima zarada biti umanjena za dva ili četiri posto. Potrošnja mora pasti. Ako će potrošnja pasti, morat će biti manji i prihodi od PDV-a. Usput, ideja da se ovaj porez ubire od neta, neprovediv je. Neto je neto – nešto što završava u džepu zaposlenika i iz neta se ne da više ništa uzeti.

Povećanje stope PDV-a na 23%. Simulacijom podataka iz informatičkog sustava lako je linearno simulirati koliko će se povećati porezni prihodi ako se PDV poveća za jedan postotni poen, dakle na 23%. Ali to ni izbliza nije točno, odnosno točno je samo pod jednim uvjetom: da je cjenovna elastičnost potražnje jednaka nuli. Ako poduzetnik povećanje stope PDV-a može prevaliti na potrošače, on će to svakako učiniti odgovarajućim povećanjem cijena svojih proizvoda i usluga. Ako pretpostavimo da su potrošači vrlo osjetljivi na promjenu cijena, država će povećanjem stope PDV-a s 22% na 23% prikupiti jednake prihode, a ne veće kako je računala u svojoj simulaciji. Međutim, u današnjoj situaciji kad građani triput premetnu novac u ruci prije nego ga potroše, vrlo malo je vjerojatno da

će država prikupiti povećanjem stope PDV-a veće prihode. Lako je moguće da će povećanjem stope PDV-a ne povećati porezne prihode, nego ih smanjiti u odnosu na razinu koju ima danas. Na te negativne učinke lijepi se i dva do četiri posto smanjenja plaća i drugih primanja zbog kriznog poreza na dohodak što dodatno utječe na smanjenje potrošnje, tako da je moguće da će smanjenje prihoda od PDV-a biti veće od zbroja dodatnih prihoda koji će se ostvariti od povećanja stope PDV-a i dodatnog poreza na dohodak. Kako je posve jasno da su danas svi porezi prevaljivi i to prevaljivi na potpuno isti način, uključujući i porez na luksuz (podjela na direktne i indirektne poreze zastarjela je), nejasno je zašto država krizni porez (ako već misli – vjerojatno pogrešno – da će joj to pomoći) kombinira uvođenjem dodatnog poreza na dohodak i veće stope PDV-a kad joj je jeftinije i jednostavnije sve riješiti jednim porezom, povećanjem, primjerice, stope PDV-a na 25%. Iz meni nepoznatog razloga kod nas ne postoje analize (ili se one ne primjenjuju) utjecaja pojedinih poreza i njihove promjene na porezne prihode, kao niti kako se porezni teret raspoređuje na pojedine socijalne skupine. Kratka primjedba: ne znam kako će se riješiti činjenica da se na plaću od 6.000 kuna ne plaća nikakav porez?

Ukidanje nulte stope PDV-a. Iako već godinama tvrdim da se nulatom stopom pogoduje proizvođačima i trgovcima, a ne potrošačima (građanima), tu nema nikakvih promjena. Međutim, kad bi bio po tom pitanju u krivu, a nisam (može se pogledati

moja knjiga POREZI I POLITIKA), pretpostavimo da Hrvatska ima samo dva stanovnika i da je jedan pri tom siromah, a drugi bogataš. Kad se uvede nulta stopa PDV-a pa kilogram kruh više ne košta 6 nego 5 kuna (prije je 1 kuna u cijeni kruha bio PDV, a država je od prodaje kruha ubirala 2 kune, ako svaki stanovnik jede kilogram kruha dnevno), onda u toj blagodati ne uživa samo siromah, već i bogataš. Da je država zadržala opću stopu PDV-a od 22% umjesto uvođenja stope od 0%, mogla je kroz transfere od ubrane dvije kune PDV-a siromahu vratiti jednu kunu, a jednu kunu ubranu od bogataša zadržati i tako zaraditi jednu kunu, a ne izgubiti obje. Sada zemlju od naša dva stanovnika proširite na zemlju od 5 milijuna stanovnika od koji je, primjerice, 2 milijuna siromašno pa ne trebaju plaćati porez na kruh, a tri milijuna bi to i moglo bez velikih teškoća. Država će dakle dnevno na kruhu ubirati 5 milijuna kuna od čega će dnevno vraćati umirovljenicima i drugim siromašnim kategorijama 2 milijuna, a tri će zadržati. Tri milijuna kuna x 365 dana iznosi 1,095 milijarde godišnje. Pa tako, na mlijeko, pa na novine 10% i sl. Kolike smo gubitke ostvarili sve ove godine od kad smo uveli nultu stopu na kruh i mlijeko, a mislim da je to bilo 1999. godine.

Porez na luksuz. Naivan je stav da bi porez na luksuz snosili bogataši. Oni bi ga doduše plaćali, ali bi ga snosili svi građani Hrvatske (dakle siromasi). Zašto? Zamislimo jednog bogatijeg hrvatskog poduzetnika čija su godišnja primanja od dobiti njegovog poduzeća 20 milijuna kuna (dividenda). On računa ovako: „Od 20 milijuna kuna koje ću ove godine zaraditi, za 10 milijuna kuna kupit ću si novu jahtu, a preostalih 10 ću reinvestirati u svoj posao“. Ali država mu sad kaže: „A ne, ne – dosta si se ti bogatio, vrijeme je da uzmemo dio tvog bogatstva i vratimo ga siromašnima“. I država uvede dodatno 50%-tno povećanje poreza na kupnju jahte

(recimo trošarine). Sad jahta ne košta više 10, već 15 milijuna kuna. Što će napraviti poduzetnik? Prema svom investicijskom planu, htio je u svoje poduzeće reinvestirati 10 milijuna kuna dobiti. Ali, nakon poskupljenja jahte s 10 na 15 milijuna, za reinvestiranje će mu ostati samo 5 milijuna. Manjak od 5 milijuna može doduše namaknuti promjenom svog plana osobne potrošnje i kupiti nešto drugo, a ne jahtu, ali ova koju je zamislio baš mu je miljenica i odluči je kupiti pošto-poto. Što sad? Naš poduzetnik pokušat će navedeni manjak od 5 milijuna kuna namiriti: a) smanjenjem plaća svojih radnika i/ili b) smanjenjem cijena svojih dobavljača i/ili c) povećanjem cijena svojih proizvoda ili usluga i/ili d) smanjenjem kamatnih stopa kredita koje koristi ili će, što je vjerojatnije, potreban učinak pokušati postići kombinacijom svega navedenog. Ako u tome uspije, što je lako moguće, njegov porez na luksuz (dodatni porez od 5 milijuna kuna na jahtu) sjajno (!) će se u konačnici rasporediti na hrvatska domaćinstva (građane). Ako u svemu tome ne uspije, što mu preostaje (ako je baš zapeo da kupi tu elegantnu bijelu ljepoticu)? Kupit će jahtu, platiti porez na luksuz, neće reinvestirati 10, nego 5 milijuna kuna, neće zaposliti 100, već 50 radnika i njegov će život više-manje teći nepromijenjeno dalje. Kažimo to onoj 50-torici koji su zbog poreza na luksuz ostali bez posla!

Porez na dividendu. Porez na dividendu je besmislen iz više razloga. Prvi, možda najvažniji s aspekta državnog proračuna (ali ne i s aspekta gospodarstva) jest u tome što danas većinu prava na dividendu u Hrvatskoj ostvaruju strani poduzetnici od svojih ulaganja u Hrvatsku. Iz nekog nepromišljenog razloga (kao što je to kod nas običaj), Hrvatska je u ugovorima o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja pristala (kao zemlja koja uglavnom prima, a ne emitira ulaganja) da se dividenda koju hrvatska poduzeća isplaćuju u inozemstvo ne oporezuje ili se oporezuje po

vrlo niskim stopama (u uvjetima dok hrvatski nacionalni propisi nisu oporezivali dividendu to nije bilo relevantno). Uvođenjem poreza na dividendu, proračun se neće previše obogatiti jer će većina dividende biti isplaćena u inozemstvo te se neće oporezivati ili će se prikupiti vrlo mali porez. Ako se već uvodi dodatni porez na zaradu poduzetnika, onda to svakako treba biti porez na dobit, a ne porez na dividendu jer zbog ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja porezom na dividendu uglavnom punimo inozemne proračune. Međutim, s gospodarskog aspekta svako uvođenje dodatnog poreza na zaradu poduzetnika (uz 20% postojećeg poreza na dobit) bez obzira kako ga nazvali – dodatni porez na dobit ili porez na dividendu smanjuje motiv za ulaganje, a kao i kod poreza na luksuz, poduzetnik će taj dodatni namet pokušati prevaliti u konačnici na građane. Ako uspije u naumu, i taj će porez, kao i porez na luksuz pasti na siromašne. Ako u tome ne uspije, a drugdje može s nižim teretom nameta postići veću neto dobit, dignut će sidro i sa svojim kapitalom (i jahtom) odjedriti negdje drugdje. A mi ćemo kukati da nam nezaposlenost raste, kriza eksplodira i uvoditi nove i nove poreze. Istina, mi smo uveli privatnu ekonomiju, ali nikad privatnom poduzetniku nismo dali efikasan sustav za poslovanje. Njih se cijedi i cijedi, a jedini su generator zapošljavanja u Hrvatskoj. Što je alternativa: samoupravljanje ili socijalizam ruskog tipa?

Kratka primjedba: prema novom propisu o oporezivanju dividendi, ako imate društvo majku u Hrvatskoj koje ima svoju kćer, tada će kćer pri isplati dividende platiti 4% poreza, a onda će opet majka pri isplati dividende platiti 4% dividende (kumulativno 7,84%). A ako društvo majka ima i unuku, eto dvostrukog, trostrukog ili n-strukog poreza na dividendu?

Banke i porez po odbitku (withholding tax). Stalna je povika na banke da ostvaruju ekstra profite i da se koriste teškom situacijom u Hrvatskoj. Pri tome zaboravljamo da na cijenu svega što se prodaje djeluje zakon ponude i potražnje. Pa ako se radi o zakonu, onda ga ne možemo srušiti niti mu uteći. Sve dok je potražnja u Hrvatskoj za kapitalom ovako nezasićena, a ponuda kaska za potražnjom, kamate će biti visoke i banaka bit će kakva već je, ali ne super visoka (ROE banaka za 2008. iznosio nešto više od 10%, a u prvih šest mjeseci 2009. pao je ispod 10%). Međutim, ovu dobit banaka, hrvatska država podržava kroz porezni sustav. Hrvatska je godine 2001. uvela porez po odbitku od 15% na sve kamate koje se za uzete kredite plaćaju u inozemstvo. Ali od tog pravila izuzete su banke. I što se sad događa: banka u Hrvatskoj od svoje banke-majke u inozemstvu uzme kredit ili depozit i plaća joj kamate. Te kamate se ne oporezuju u Hrvatskoj, već se oporezuju u zemlji banke-majke. Sa stajališta grupe plaćeni porez je isti, uvela Hrvatska porez po odbitku ili ne. Kad bi se ovaj porez plaćao u Hrvatskoj, onda bi tako plaćeni porez, slijedom odredbi ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja, umanjivao poreznu obvezu banke-majke, a sa stajališta cijele grupe iznos plaćenog poreza bio bi isti, ali bi taj porez završavao u hrvatskom budžetu, a ne u inozemnom. Ali što kaže Hrvatska: ne, nećemo mi te novce u naš proračun, uzmite si vi, druge države, taj novac u svoj proračun. A onda su još naši pregovarači taj porez reducirali ugovorima o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja na 5% (Austrija), 10% (Italija), a 0% (Mađarska, Francuska, i Njemačka). Eto gdje nepotrebno gubimo porezne prihode.

Banke i porez na kamate od povezanih poduzeća. Od 2005. godine Hrvatska oporezuje svaku kamatu na kredite od povezanih osoba koji četverostruko premašuju iznos kapitala poduzeća koja uzima takav

kredit nepriznavanjem takvih kamata za porezne svrhe te se taj dio kamata oporezuje stopom poreza na dobit od 20%. Svrha je te odredbe da se onemoguću neoporezivo prelijevanje dobiti u inozemstvo financiranjem hrvatskih poduzeća u vlasništvu stranih ulagača kreditima umjesto kapitalom. Ali, gle čuda, banke su opet izuzete. Zamislite kakav je to gubitak za proračun. Ali i pravilo o 4:1 nema previše smisla. Ako je svrha uvođenje takve odredbe kako je maločas navedeno, onda bi svaka kamata na kredite od inozemnih povezanih osoba trebala biti oporeziva. Ali zašto bi taj porez ubirao hrvatski proračun, ako tim novcem možemo puniti proračune drugih zemalja?

Zaključak. Mogao bih sada o nekim drugim porezima široko pisati, primjerice, o porezima na službene automobile, reprezentaciju, rezerviranja banaka, kuće za odmor i imovinu, klima uređaje, ali je svrha ovog članka ukazati na problematiku brzog uvođenje poreza bez potrebnih analiza, na silne nepotrebne gubitke hrvatskog proračuna. Mi danas gotovo ništa ne znamo kako se jedan porez rasprostire hrvatskom ekonomijom i stanovništvom i zato je

procjena učinka svakog novog poreza praktički jednaka vjerojatnosti da se na globusu koji se vrti 100 okretaja u sekundi, prstom pogodi Hrvatska. Nisam pisao o drugom drastičnom problemu Hrvatske, a dijelom se bitno tiče poreznog sustava – pravnoj sigurnosti. Mi smo zemlja silno udaljena od primjene načela vladavine prava. Kako se može dogoditi da ne završi u zatvoru neplatiša računa u gospodarskom prometu, a iz činjeničnih okolnosti može se zaključiti da nije imao namjeru platiti taj račun? Kako se može dogoditi da ne završi u zatvoru državni službenik, a iz činjeničnih okolnosti može se zaključiti da mu je namjera bila uskratiti zakonom utvrđena prava hrvatskog građanina? Za sam kraj citirat ću stavak 3 članka 3 u svibnju 2009. usvojenog „Pravilnika o postupanju u dobroj vjeri sudionika porezno-pravnog odnosa ...“, a koja glasi: „**Porezno tijelo dužno je paziti da zaštita prava poreznog obveznika ne narušava javni interes**“. Kao građanin i kao porezni obveznik mogu se upitati samo jedno: „Zar nije jedini javni interes upravo zaštita prava građana (i kao poreznih obveznika)?! Koja je svrha postojanja hrvatske države, ako ne zaštita tih prava i to zaštita pod svaku cijenu!

